

Analysis of Information Anthology on Persian Manuscript in India in base of McQuail Communication Model

Dawood Agharafii¹

1. Assistant Professor, Department of Contemporary History Studies, Document Research Institute of National Library and Archives of Iran, Tehran, Iran. E-mail: d-agharafii@nlai.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 6 March 2025

Received in revised form: 12

April 2025

Accepted: 20 June 2025

Published online: 21

September 2025

Keywords:

Manuscripts,

Cultural Communication,

Iran,

India,

Persian Language.

ABSTRACT

Objective: This article is analytical-descriptive in nature, and was written with the aim of showing how to strengthen the ways of providing information and identifying Persian manuscripts available in India for the Iranian audience from the perspective of an ontological approach. Thus, we have used two questions to achieve the main goal of this article and have also considered a temporary answer as the assumptions of the article in order to draw the final model of the levels of information dissemination of Indian Persian manuscripts by answering them: 1. What is the main driver of the first level of communication mentioned, namely "intrapersonal communication" as the epistemological foundation of the communication process intended for the accurate identification and dissemination of Indian Persian manuscripts in Iran? 2. Which of the levels and instances of communication is more appropriate for the accurate identification and dissemination of Indian Persian manuscripts in Iran?

Methods: In this article, the method of case analysis with an ontological approach has been used. For this purpose, and to more accurately achieve this goal and better describe the methods of providing information, Dennis McQuail's six-level communication model has been used as the theoretical axis of the article. McQuail's communication model has six levels of communication that include interconnected hierarchies and levels. These six levels are: intrapersonal communication, interpersonal communication, intragroup communication, intergroup communication, organizational communication, and media communication.

Results: The findings show that the use of the education element at the school and university levels can be considered as the foundation of interpersonal communication. Accordingly, interpersonal communication with the example of network/oral and two-person communication; intragroup communication with the example of communication within associations and interested and specialized departments; at the level of intergroup communication with the example of between associations; level of organizational communication with the example of cultural and library organizations such as the communication of the large library association (MAKTAB) and finally in level of national communication with the example of mass media communication are used in this model.

Conclusions: a chain of connected levels and identities can be created with it, and on this basis, the identification and introduction of Iranian or Persian manuscripts in India is a difficult project as a concern of the educated class. Accordingly, the concept of education is considered a point of departure, and after the minds of the

learners are prepared, the movement towards higher levels of communication begins. The main proposed axis of the article is based on interpersonal communication to communication at the community level, which includes six levels. The examples introduced at each communication level have been selected with regard to the relevant subject areas, and it is obvious that other examples can be used with a broader approach. Here, only the examples have been dealt with to an adequate and minimal extent. As a result of establishing such a model, the sensitivity of society, and especially the community of experts in the field of written heritage, towards the status of manuscripts has increased.

Cite this article: Agharafii, D. (2025). Analysis of the Ontology of Information Dissemination of Indian Persian Manuscripts in Iran based on McQuail's Communication Model. *News Science*, 14 (2), 65-70. DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2025.510935.1340>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2025.510935.1340>

The Journal of News Science
Vol. 14, No. 2, Ser.54, Summer 2025, P. 65-70
Journal homepage: <https://www.mjourcom.ir/>
DOI : <http://doi.org/10.22034/lrsi.2025.510935.1340>

EXTENDED ABSTRACT

Analysis of the Ontology of Information Dissemination of Indian Persian Manuscripts in Iran based on McQuail's Communication Model

Dawood Agharafii¹

1. Assistant Professor, Department of Contemporary History Studies, Document Research Institute of National Library and Archives of Iran, Tehran, Iran. E-mail: d-agharafii@nlai.ir

Introduction:

One of the main platforms for the development of cultural and linguistic relations between Iran and India can be redefined within the framework of "Persian manuscripts". It is natural that those interested in this field would like these manuscripts to be preserved in a desirable manner and passed on to future generations. Thus, at the beginning of this process, informing and finding information about these manuscripts is an undeniable necessity. So far, several efforts have been made in this field by cultural advisors and enthusiasts who had personal motivations, but it must be admitted that these efforts, although worthy of appreciation, have not solved much of the complex situation of Persian manuscripts in India. According to reports received by researchers of Persian manuscripts in India, many of the preserved manuscripts are not in good condition due to the country's climate and need to be handled and preserved under standard conditions. These manuscripts also have numerous problems in the information stage. If this does not happen, many of these valuable manuscripts may be destroyed and forgotten. Thus, we have used two questions to achieve the main goal of this article and have also considered a temporary answer as the assumptions of the article in order to draw the final model of the levels of information dissemination of Indian Persian manuscripts by answering them: 1. What is the main driver of the first level of communication mentioned, namely "intrapersonal communication" as the epistemological foundation of the communication process intended for the accurate identification

and dissemination of Indian Persian manuscripts in Iran? 2. Which of the levels and instances of communication is more appropriate for the accurate identification and dissemination of Indian Persian manuscripts in Iran?

Method:

This article has an analytical-descriptive nature that has been written with the aim of showing how to strengthen the ways of informing and identifying Persian manuscripts available in India for the Iranian audience from the perspective of an ontological approach. In this article, the method of instance analysis with an ontological approach has been used. For this purpose, and to achieve this goal more precisely and to better describe the methods of information dissemination, Dennis McQuail's six-level communication model has been used as the theoretical axis of the article. McQuail's communication model has six levels of communication that include interconnected hierarchies and levels. These six levels are: intrapersonal communication, interpersonal communication, intragroup communication, intergroup communication, organizational communication, and finally media communication.

Findings:

The findings show that the use of the element of education at the level of schools and universities can be considered as the foundation of interpersonal communication and then provide the basis for communication movement at higher levels to provide communication at the community level and specify its instances. Accordingly, interpersonal communication with the example of network/oral and two-person communication; intragroup communication with the example of communication within interested and specialized associations and departments; At the level of intergroup communication, for example between associations; at the level of organizational communication, for example between cultural and library organizations such as the communication of the Association of Large Libraries (MAKTAB); and finally at the level of national communication, for example through mass media communication, a new model can be created for informing in the field of Persian manuscripts in India.

Conclusion:

The results of the research indicate the applicability of using the model obtained in the ongoing research. As it can be used to create a chain of connected levels and identities, and on this basis, the identification and introduction of Iranian or Persian manuscripts in India can be designed as a concern of the specialist class interested in written heritage. Accordingly, the concept of education is considered a point of departure, and after the minds of the learners are prepared, the movement towards higher levels of communication begins. What is meant by the term "informing" in this article is based on the ontological approach. This means that "informing" here is precisely raising awareness and enlightening the public's mind to rethink the existence of a precious cultural heritage that has been neglected. Then, at the final stage, i.e., at the level of mass and national media such as the Iranian Broadcasting Corporation, one can also pay attention to the epistemological approach. Informing in the classical sense in the field of texts and information sources refers to detailed attention to bibliographic and content information, and this approach includes the epistemological dimension of manuscripts. While it seems that, before that, addressing the field of informing from the perspective of the ontology of Persian manuscripts in India is of greater importance. Using the ontological method of informing is not possible except on the basis of

communication levels, and this issue is self-evident. Since the beginning of communication is based on theories and models of communication with interpersonal communication, it is necessary to have external stimuli in this field in order to shape individual thoughts based on cultural concerns, including Persian manuscripts in India. Based on this premise, education can be considered with regard to the aforementioned examples, such as educational and university centers. The main proposed axis of the article is based on interpersonal communication to communication at the community level, which includes six levels. Accordingly, we are faced with a communication chain where the rupture of each of the stages and levels and the lack of careful attention to the introduced examples may result in not reaching the desired final result. The examples introduced at each communication level have been selected with regard to the relevant subject areas, and it is obvious that other examples can be used with a broader approach. Here, only the examples have been dealt with to an adequate and minimal extent. As a result of establishing such a model, the sensitivity of society, and especially the community of experts in the field of written heritage, towards the status of manuscripts has increased.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers.

Ethical considerations

Not applicable.

Funding

Not applicable.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

References

- A.C.S. Peacock (2021) Indo-Persian. Manuscripts, Iran, 59:2, 147-150, DOI: 10.1080/05786967.2021.1911757 (In Persian).
- Bashir, H. & keshani, M. (2020). Intercultural Communication between Afghans Living in Iran and Iranians Based on the Co-Cultural Theory. *Intercultural Studies Quarterly*, 41(9-30). (In Persian).
- Emsaki, H. (2014). Cultural relations between Iran and India from ancient times to the present. Conference of the Iranian Association for the Promotion of Persian Language and Literature. Yazd University. (In Persian).
- Fallah, M. (2009). The Status of Persian Language and Culture in Indian Peninsula. *National Studies Journal*, 10(38), 127-151.
- Farhangi, A. (2003). Human Communication. Vol.1. Tehran: Rasa. (In Persian).
- Ghavao, A.A (2005). International Relations: Theories and Approaches, Tehran: SAMT. (In Persian).
- Gill, D. & Adams, B. (2004). ABC Communication, Translate to Persian: Ramin Karimian; Mehran Mohajer & Nabavi, Mohamad, Tehran: Bureau Media Studies and Planning. (In Persian).
- keykha, B. (2015). The indexes of Farsi manuscripts in India. *Journal of Subcontinent Researches*, 6(20), 173-198. Doi: 10.22111/jsr.2015.1792 (In Persian).
- Lane, Shelley D. (2016). *Interpersonal Communication: Competence and Contexts*. New York: Routledge.
- McQuail, D. (2003). *Mass Communication Theory*. Tehran: Bureau Media Studies and Planning. (In Persian).
- Mehrdad, H. (2001). *Introduction to the theories and concepts of mass communication*. Tehran: Faran. (In Persian).

- Mohammadi, H. & Tahami, M. (2019). Economic Relations between Iran and India in the Sassanid Era (224 AD to 642 AD). *Journal of Subcontinent Researches*, 11(37), 155-170. Doi: 10.22111/jsr.2019.4869 (In Persian).
- Mohammadi H. A. (2019), Comparative Study of the Common Heritage of Iran and India in the Sassanid Era from Myth to History in *Shahnameh* by Firdowsi. *Persian Language and Literature* 2019; 27 (86) :195-214 (In Persian).
- Neshat, N., (2022), Information entry in the Encyclopedia of Library and Information Science. (In Persian). URL: <http://jpll.khu.ac.ir/article-1-3576-fa.html> (In Persian).
- Persian Manuscripts in Bengal (The Hub of Indo-Persian Cultural Heritage) (2010). *Journal of Subcontinent Researches*, 2(4), 25-40. Doi: 10.22111/jsr.2010.395 (In Persian).
- Putnam, L.& Dennis K. (2013). *The SAGE Handbook of Organizational Communication: Advances in Theory, Research, and Methods*. London: Sage Publication.
- Salehi, S. (2014). *Cultural Diplomacy and Cultural Counselor*, Tehran: Islamic Culture and Communication Organization. (In Persian).
- Seif, A. (2003). *Educational psychology*, Tehran: Payam-e Noor University. (In Persian).
- Shariatmadari, Ali (2014). *Principles and philosophy of education*, Tehran: Amirkabir. (In Persian).
- Solomon, D. & Theiss, J. (2012). *Interpersonal Communication: Putting Theory into Practice*. New York: Routledge.
- <https://www.britannica.com/topic/education/Education-in-classical-cultures>(access:21 December 2021).
- <https://www.britannica.com/topic/formal-organization> (access: 27 December 2021).
- <https://oxfordre.com/search?q=inter+group+communication+&searchBtn=Search&isQuickSearch=true> (access: 24 December 2021).

تحلیل مصداقی هستی‌شناسی اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند در ایران بر پایه مدل ارتباطی

مک کوایل

داود آقارفعی^۱

۱. استادیار گروه مطالعات تاریخ معاصر، پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی، تهران، ایران، رایانامه: d-agharafii@nlai.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: این مقاله دارای ماهیتی تحلیلی-توصیفی است که با هدف نشان دادن چگونگی تقویت راه‌های اطلاع‌رسانی و شناسایی نسخ خطی فارسی موجود در کشور هند برای مخاطب ایرانی از منظر رویکرد هستی‌شناسانه نگارش شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۶	روش پژوهش: در این مقاله از روش تحلیل مصداقی با رویکرد هستی‌شناسانه استفاده شده است. به همین منظور و برای دستیابی دقیق‌تر به این هدف و توصیف بهتر شیوه‌های اطلاع‌رسانی، از مدل شش سطحی ارتباطی دنیس مک کوایل به عنوان محور نظری مقاله، بهره برده شده است. مدل ارتباطی مک کوایل دارای شش سطح ارتباطی است که سلسله مراتب و سطوح به هم پیوسته‌ای را شامل می‌شود. این شش سطح عبارتند از: ارتباط درون فردی، ارتباط میان فردی، ارتباط درون گروهی، ارتباط میان گروهی، ارتباط سازمانی و ارتباط رسانه‌ای.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱/۲۳	یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهند که استفاده از عنصر آموزش در سطح مدارس و دانشگاه‌ها می‌تواند به‌عنوان شالوده ارتباطات میان فردی لحاظ شود و سپس پایه حرکت ارتباطی در سطوح بالاتر تا ارتباطات در سطح جامعه را فراهم آورد و مصداق‌های خوبش را مشخص سازد. بر این اساس، ارتباطات میان فردی با مصداق ارتباطات شبکه‌ای/شفاهی و دوفره: ارتباطات درون گروهی با مصداق ارتباطات درون انجمن‌ها و دپارتمان‌های علاقه‌مند و تخصصی؛ در سطح ارتباطات میان گروهی با مصداق میان انجمن‌ها؛ در سطح ارتباطات سازمانی با مصداق سازمان‌های فرهنگی و کتابخانه‌ای مانند ارتباطات مجمع کتابخانه‌های بزرگ (مکتب) و در نهایت در سطح ارتباطات ملی با مصداق ارتباطات رسانه‌های جمعی در این مدل کاربرد دارند.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۳/۳۰	نتایج: نتایج پژوهش بیان‌گر کاربردی بودن استفاده از مدل به‌دست‌آمده در پژوهش پیش‌روی است. چنان‌که، بتوان با آن زنجیره‌ای از سطوح و مصداق‌های متصل ایجاد کرد و بر همین اساس، شناسایی و معرفی نسخه‌های خطی ایرانی و یا فارسی در هند را به‌عنوان دغدغه طبقه تحصیل کرده طرح سخت. بر این اساس مفهوم آموزش یک نقطه عزیمت تلقی می‌شود و پس از آماده‌شدن اذهان یادگیرنده، حرکت به سمت سطوح بالاتر ارتباطی آغاز می‌شود.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۶/۳۰	
کلیدواژه‌ها: نسخ خطی، ارتباطات فرهنگی، ایران، هند، دنیس مک کوایل.	

استناد: آقارفعی، داود (۱۴۰۴). تحلیل مصداقی هستی‌شناسی اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند در ایران بر پایه مدل ارتباطی مک کوایل. *علوم خبری*، ۱۴ (۲)، ۲۱۰-۲۴۰

DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2025.510935.1340>

© نویسندگان.

مقدمه:

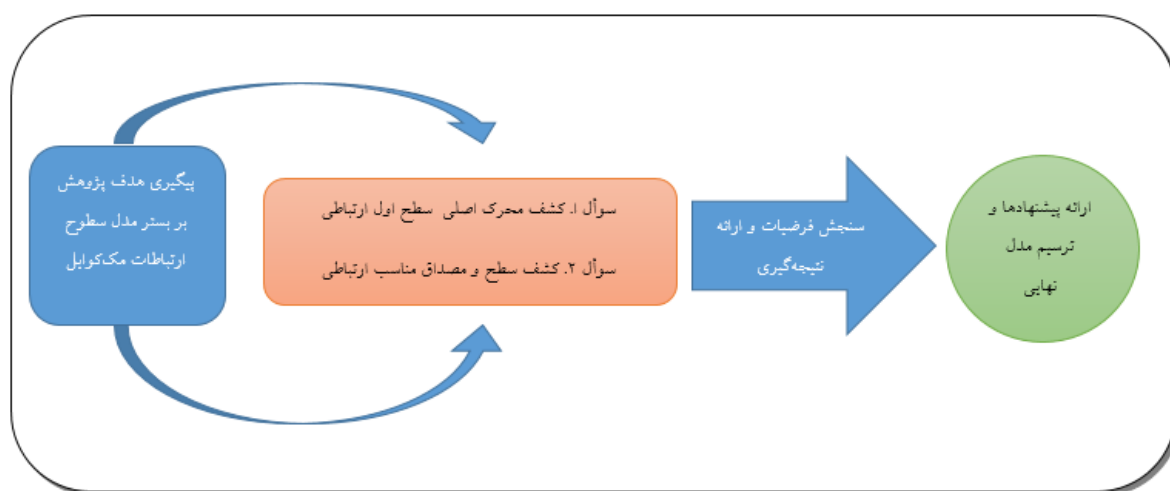
تاریخ روابط ایران و شبه قاره هند مشحون از دادو ستدهای گسترده فرهنگی است و سابقه‌اش به هزاران سال پیش بازمی‌گردد. تعیین تاریخ دقیق برای شروع روابط ایران و هند چندان مقدور و میسر نیست و همین امر، بیان‌گر و مبین قدمت تاریخی این رابطه است. از منظر پژوهش‌گران عرصه تاریخ، سابقه روابط میان ایرانیان و هندیان را باید در دوه پیش از مهاجرت آریایی‌ها کاوید و جست‌وجو کرد. یعنی در زمانی که ایران و هند دارای یک زبان و یک فرهنگ بوده‌اند. تاریخ نگاران برآنند که وقتی حدود ۱۱۰۰ تا ۱۵۰۰ سال پیش از میلاد، تیره‌های آریایی وارد سرزمین‌های ایران و هند شدند، روابط فرهنگی و زبانی این دو کشور آغاز گردید (کیخا به نقل از کومار، ۱۳۹۳: ۱۷۴). بررسی متون به‌جای مانده کهن نشان‌دهنده پیشینه محکم روابط ایران و هند است. گواه این مدعا، در قالب اشارت به نظرگاه بزرگان اندیشه و ادب، عیان است. چنان‌چه در شاهنامه فردوسی از روابط ایران و هند و تبادلات کالا و همین‌طور اسامی آن‌ها بسیار روایت شده است. داستان رفت و آمد پادشاهان ساسانی به هند و ازدواج بهرام پنجم با دختر پادشاه هند به تفصیل تمام آمده است و مورخان مسلمان چون بلعمی و مسعودی و ثعالبی نیز آن را به اختصار و با تفاوت‌هایی نقل کرده‌اند که حاکی از برقراری روابط همه‌جانبه بین دو تمدن بوده است (محمدی و تهامی، ۱۳۹۸: ۱۵۲).

روابط ایران و هند از منظر فرهنگی و زبانی دارای پیوندهای ناگسستنی بسیار بوده و هست. مرور تحولات تاریخی مابین این دو سرزمین گواه این مدعاست اگر چند صباح تخاصم گذرای این دو سرزمین را کناری وانهمیم. اکنون نیز روابط میان هند و ایران از مناظر مختلف ذی‌اهمیت است و بسترهای بسیاری برای توسعه آن خاصه در عرصه فرهنگی وجود دارد. ناگفته نپساید که در ارتقاء این روابط فرهنگی میان ایران و هند، زبان فارسی، نقشی بی‌بدیل و یگانه ایفا کرده و از منظر مورخین و شبه‌قاره‌پژوهان، زبان فارسی پل پیونددهنده فرهنگ و تمدن دو سرزمین تلقی می‌شود. این زبان به‌مدت چهارصد سال زبان رسمی هندوستان بوده و طی این مدت آثار بسیاری به زبان فارسی در هند نگارش شده و به‌یادگار مانده است. زبان فارسی در گذشته، زبان نخبگان و دانشمندان هندی بوده و به‌همین دلیل هست که آثار بسیاری به‌زبان فارسی در هند نگاشته شده است. اوج رواج زبان فارسی در شبه‌قاره هند مربوط به دوره گورکانیان است که هندوستان توسط بابر تسخیر می‌شود. در این دوران که همزمان با روی کار آمدن صفویان است، صدها شاعر و نویسنده و عالم و عارف به هند می‌روند و بذر زبان فارسی را در این سرزمین می‌پاشند و از آن نگرهبانی و پاسداری می‌کنند. سهم هندی‌تباران و هندی‌زبانان در این راه از سهم ایرانیان مهاجر اگر بیشتر نباشد، کم‌تر نیست (فلاح، ۱۳۸۹: ۹۲-۹۳).

بی‌شبهه یکی از بسترهای اصلی توسعه روابط فرهنگی و زبانی میان ایران و هند در چارچوب «نسخ خطی فارسی» قابل بازتعریف است. چه آن‌که همه دوست‌داران و دلسوزان این عرصه نیک مایلند تا این نسخ به نحو مطلوبی حفاظت شود و به نسل‌های آتی منتقل. بدین‌سان در مقدمه این مهم، اطلاع‌رسانی و اطلاع‌یابی از این نسخ ضرورتی انکارناپذیر دارد که البته خود داستانی مجزاست و ممارست و تدبیر علمی خاص خود را می‌طلبد. تاکنون در این زمینه تلاش‌هایی چند توسط رایزنان فرهنگی و علاقه‌مندانی که انگیزه شخصی و میهنی داشتند صورت پذیرفته ولی باید اذعان کرد که این تلاش‌ها، گرچه شایسته تقدیر است اما چندان گره‌ای از وضعیت بغرنج نسخ خطی فارسی در هند باز نکرده است.

ناگفته نپساید که نسخه‌های خطی، یکی از یادگارهای ارزشمند و فاخر مانده از عصر درخشان گسترش زبان فارسی در هند است. نسخ خطی، عصاره تمدنی و علمی گذشتگان تلقی می‌شود و حفاظت از آن‌ها به منزله پشتیبانی از موارث ارزشمندگذشتگان است. از آن‌جا که یکی از دغدغه‌های متولیان فرهنگی ایران باید گسترش زبان و ادب فارسی در سراسر دنیا باشد، بنابراین لازم است در این چارچوب نگاهی دیگر به کشور هند داشت و برنامه‌ریزی ویژه‌ای برای حفاظت از این نسخ در نظر گرفت و طرحی نو درانداخت. مع‌الأسف از تعداد نسخه‌های خطی فارسی در هند اطلاع چندان دقیقی در دست نیست. چرا که تاکنون فهرست‌نویسی دقیقی از این آثار صورت نگرفته است و چنین کار مهمی متولی خاصی نیز نداشته. بنا بر اقوالی، تاکنون ۱۳۵ عنوان فهرست‌نامه از نسخ خطی فارسی در هند تنظیم و تدوین شده که در ۳۹ کتابخانه و مرکز اسناد این کشور نگهداری می‌شوند (کیخا، ۱۳۹۳: ۱۷۳). بنا بر گزارش‌های واصله توسط پژوهش‌گران نسخ خطی فارسی در هند، خیلی از نسخه‌های نگهداری شده به‌دلیل وضعیت آب‌وهوایی این کشور اوضاع بسامانی ندارند و نیازمند رسیدگی و حفاظت در شرایط استاندارد هستند. همچنین این نسخ در مرحله

اطلاع‌رسانی نیز دارای مشکلات عدیده هستند^۱. اگر این مهم اتفاق نیافتد، ممکن است بسیاری از این نسخ ارزشمند، به محاق بروند و به وادی نسیان سپرده شوند. اما پیش از این کار، که در جای خود ارزشمند تلقی می‌شود، شناسایی و اطلاع‌رسانی نسخ خطی موجود فارسی در مراکز آرشیوی، موزه‌ها و کتابخانه‌های هند اولیتی دوچندان دارد. به همین منظور لازم است در زمینه اطلاع‌رسانی این نسخ دست‌کم در ساحت هستی‌شناسانه گام‌های علمی استواری برداشت و با استمداد از دیدگاه اندیشمندان علوم مختلف، رویکردهای جدید را آزمون کرد. در این باب، بهره‌بردن از سطوح مختلف ارتباطات، مسیر را برای شناسایی و سپس اطلاع‌رسانی نسخ خطی برای پژوهش‌گران و حتی عموم جامعه هموار می‌کند. در طی این رویکرد، اطلاع‌رسانی هستی‌شناسانه یا وجودشناسی این نسخ از منظر مکانی در طی شش مرحله موجب حساس شدن اذهان نسبت به وجود این نسخ می‌شود تا راه برای فهرست‌نویسی و سپس شناخت‌شناسی آن در چارچوب محتوایی و معرفت‌شناسانه به صورت ثانوی پیگیری شود. بدیهی است که ابتدا وجود این نسخ از نظر جایگاه فیزیکی باید محرز و سپس مباحث محتوایی دنبال شود. در مدل ذیل، الگوی نظری مقاله تبیین شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی مقاله

در مدل مفهومی مقاله این‌گونه فرض شده که برای نائل شدن به هدف اصلی مقاله پیش‌روی، یعنی اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در هند برای ایرانیان، از مدل شش سطحی دنیس مک‌کوایل^۲ اندیشمند هلندی علوم ارتباطات، بهره برده شده است تا بر بستر یک طبقه‌بندی معیارشده، مصادیق‌های لازم بر محمل‌های ارتباطی گنجانده شود و با رویکرد تحلیلی، پیشنهاد نهایی به‌منظور ارتقاء اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی برای ایرانیان، ارائه شود. بدین قرار از دو سؤال برای نیل به هدف اصلی بهره برده‌ایم و پاسخی موقت نیز به‌عنوان مفروضات مقاله در نظر آورده‌ایم تا با پاسخ‌گویی به آن‌ها مدل نهایی سطوح اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند را ترسیم کنیم:

محرک اصلی سطح اول ارتباطی ذکر شده، یعنی «ارتباط درون فردی»^۳ به‌عنوان بنیان معرفتی فرایند ارتباطی مورد نظر برای شناسایی و اطلاع‌رسانی دقیق نسخ خطی فارسی هند در ایران چیست؟ ۲. کدام یک از سطوح و مصادیق ارتباطی به‌منظور شناسایی و اطلاع‌رسانی دقیق نسخ خطی فارسی هند در ایران متناسب‌تر است؟ برای پاسخ به هر کدام از سوالات ذکر شده، یک فرضیه یا پاسخ موقت در نظر گرفته شده تا با تحلیل و توصیف آن، محرک اصلی اطلاع‌رسانی از طریق مدل شش سطحی مک‌کوایل و همچنین متناسب‌ترین سطح و مصادیق اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند در ایران روشن شود. فرضیه اول یا پاسخ موقت به سؤال اول: به‌نظر می‌رسد عنصر «آموزش» می‌تواند به‌عنوان محرک اصلی سطح اول ارتباطی (درون فردی) به‌منظور اطلاع‌رسانی

۱. ن.ک. نشست تخصصی سیدحسین عباس، احسان شکراللهی، سید نقی عباس و سمیه شگری به آدرس اینترنتی:

<http://mirasmaktoob.ir/fa/news/9826>

2. Denis Mc. Quail

3. Intrapersonal communication

نسخ خطی فارسی هند در ایران مورد توجه واقع شود. فرضیه دوم یا پاسخ موقت به سؤال دوم: به نظر می‌رسد هر کدام از سطوح و مصداقی ارتباطی مورد بررسی مقاله، در یک وضعیت «به هم پیوسته» مکمل و متشکل‌کننده یکدیگر باشند.

بررسی پیشینه‌ها

باید توجه داشت که هر گونه سخن و کلام در زمینه میراث مکتوب فارسی در کشور هند لاجرم پای دو کشور دیگر شبه‌قاره یعنی پاکستان و بنگلادش را نیز به میان می‌آورد. چرا که این سه کشور در گذشته‌ای نه‌چندان دور دارای یگانگی فرهنگی و سیاسی بوده و تشکیل یک واحد بین‌المللی با عنوان «هندوستان» را می‌دادند. بنابراین این نکته مهم، لزوم یکی پنداشتن کشورهای مذکور در مباحث فرهنگی را دوجندان می‌کند. اما با عنایت به رویکرد کاربردی مقاله در زمینه کشور فعلی هند و روندهای ارتباطاتی متفاوتی که این کشورها در پیش گرفته‌اند^۱ ضروری است هر کدام به صورت جداگانه مورد بررسی واقع شوند.

بررسی پیشینه پژوهشی و موضوعی مقاله در دو بخش صورت گرفت. ابتدا به مقالات و پژوهش‌های مرتبط با نسخ خطی پرداخته شد و سپس با توجه به کلیدواژه‌های مقاله، پژوهش‌های مرتبط با ارتباطات فرهنگی میان ایران و هند مورد توجه گرفت. در بخش اول دو کلیدواژه «نسخ خطی» و «هند» در صفحه جست‌وجوی پیشرفته پایگاه‌های مدیریت پژوهش‌ها و اطلاعات علمی مد نظر قرار گرفت. نتایج جست‌وجو مبین ۱۱ مقاله علمی بود که از این میان تنها یک مقاله عنوان یا «تیترا» مورد استفاده‌اش و همچنین بخش عمده‌اش مربوط به نسخ خطی فارسی در کشور هند بود. هر چند مطالب غیر مستند و غیرعلمی بسیاری در زمینه نسخ خطی فارسی در هند در قالب‌هایی مانند گزارش، مصاحبه، میزگرد، سخنرانی، یادداشت و نظایر آن در نشریات مختلف یافت می‌شود اما چنین مطالبی از حیث روش‌شناسی علمی محل‌چندانی از اعراب ندارند و بیان نتایج این دست مطالب نیز نمی‌تواند بر محتوای این مقال بیافزاید و به کار استفاده در بخش نتایج آید. این مسئله بیانگر کم‌شمار بودن تعداد مقالات علمی در حیطه موضوعی مقاله است که خود ناشی از فراموشی مسئله هستی‌شناسی این نسخ است و از طرفی نیز نشان‌دهنده نایاب بودن رویکرد تلفیقی ارتباطات در زمینه مورد نظر مقاله پیش‌روی.

در مقاله یافت شده که توسط کیخا(۱۳۹۳) با عنوان «فهرست‌نامه‌های نسخ خطی فارسی در هند» نگاشته شده، نگاهی گذرا به فهرست‌های نسخ خطی فارسی موجود در هند شده است. نویسنده این مقاله که به روش کتابخانه‌ای و اسنادی صورت گرفته است، نتیجه گرفته تاکنون^۲ ۱۳۵ عنوان فهرست‌نامه نسخ خطی فارسی در هند تنظیم و تدوین گردیده است. همچنین در پاسخ به دیگر پرسش اساسی این تحقیق، مشخص شد که ۳۹ کتابخانه و مرکز اسناد کشور هند در امر نگهداری این فهرست‌نامه‌ها فعالیت دارند. هر چند به دلیل شرایط اقلیمی و هوای گرم و مرطوب شبه قاره و شرایط نامناسب حفاظت و نگهداری، این احتمال وجود دارد که درصد زیادی از این آثار از بین رفته یا مهجور مانده یا هنوز به ثبت نرسیده باشند. مقاله نتیجه گرفته که تهیه و تدوین این فهرست‌نامه‌ها و وجود این تعداد کتابخانه و مرکز اسناد، نشان از علاقه فراوان مردم و دوست‌داران زبان و ادب فارسی به حفظ و معرفی نسخ فارسی هند است، ولی با توجه به گستردگی جغرافیایی شبه قاره و فراوانی نسخ خطی فارسی، به نظر می‌رسد باید تلاش‌ها برای حفاظت و معرفی این آثار بیش از پیش افزایش یابد.

در برخی مقالات دیگر نیز جست‌وجو و گریخته به بحث نسخ خطی فارسی در هند پرداخته شده است که از این میان تعدادی از مقالات در چارچوب نسخه‌پژوهی و تصحیح نسخ نگاشته شده که از چارچوب موضوعی مقاله پیش‌روی خارج است.

در بخش دوم نیز با جست‌وجوی که سه کلیدواژه «ارتباطات میان فرهنگی^۳»، «هند» و «ایران» به پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه موضوعی مقاله پرداخته شد. امساک(۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان «روابط فرهنگی ایران و هند از دیرباز تاکنون» به ریشه‌یابی روابط ایران و هند پرداخته و نتیجه می‌گیرد که روابط فرهنگی ایران و هند دارای سابقه هزاران ساله است و طی این سال‌ها در دوره‌های مختلف از جمله در دوره هخامنشیان و پیش از اسلام، پس از اسلام، طی مهاجرت پارسیان به هند، طی نهضت

۱. ناگفته پیداست که هر کدام از کشورهای مورد اشاره طی سال‌های جدایی از یکدیگر، سیاست خاص فرهنگی و ارتباطاتی خود را داشته‌اند.

۲. تا زمان انجام پژوهش در سال ۱۳۹۳

ترجمه در جهان اسلام و تأثیر آن بر فرهنگ هند، در زمان غزنیان، حکومت‌های اسلامی ایرانی تبار در هند و در مهم‌ترین دوران یعنی طی حکومت گورکانیان شاهد گسترش روابط فرهنگی ایران و هند بوده‌ایم. نویسنده مقاله در بخش دیگری از نتایج خود اشاره به افول این روابط از دوره تسلط استعمارگران انگلیسی بر هند می‌کند و ادامه این روند را با ذکر دلایلی چند تا دوران پهلوی اول و دوم نیز تسری می‌دهد. همچنین بیان می‌دارد که روابط ایران و هند بعد از انقلاب اسلامی حسنه اما در برخی زمان‌ها دارای تنزل بوده است.

بیشتر مقالات علمی نگاشته شده با زمینه همکاری‌ها و سوابق فرهنگی ایران و هند در حیطه مشترکات فرهنگی پیش از اسلام قرار دارد و کم‌تر «مسئله‌محور» بودن را دست‌مایه کار خود قرار داده است. برای مثال محمدی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تطبیقی میراث مشترک ایران و هند در عصر ساسانیان از افسانه تا تاریخ؛ به روایت شاهنامه فردوسی» که به روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته به این نتیجه رسیده است که ذکر نام هند و هندوستان به تعداد ۱۴۴ بار، در شاهنامه فردوسی، موجب تصویری مثبت از هند برای ایرانیان بوده است. البته این مثبت‌اندیشی از نظر نویسنده مقاله، نه مختص شاهنامه است و نه زمانی خاص، بل با سقوط ساسانیان و مهاجرت نخبگان و دانشمندان ایرانی تداوم می‌یابد و نتایج مثبت و شگفت‌انگیزی در تاریخ هند ایجاد می‌کند. همچنین مقاله مذکور در بخشی دیگر به این نتیجه می‌رسد که در بررسی شاهنامه با توجه به فقر منابع تاریخی درباره شرق ایران در مقایسه با غرب، به ویژه در زمینه روابط ایران و هند، می‌بایست با پژوهش در لابه‌لای متون کهن ایران و هند از قبیل «شاهنامه»، «مهاباراتا»، «رامایانه» و «پورانا» رخدادهای واقعی تاریخ را بازسازی کرد و به روشن شدن میراث مشترک ایران و هند در عصر ساسانی و تطبیق افسانه با تاریخ کمک کرد.

در مجموع نتایج پژوهش‌ها و مقالات نگاشته شده در زمینه روابط فرهنگی ایران و هند بیانگر یک خلاء به نسبت بزرگ در عرصه نسخ خطی است. گویی چنین موضوع در کنج نسیان ذهنی پژوهشگران محکم شده و کم‌تر مورد مذاقه بوده است. اما بحث نسخ خطی فارسی در هند در پژوهش‌های صورت گرفته به زبان انگلیسی نیز مورد توجه قرار گرفته است. محمودعالم^(۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان نسخ خطی فارسی در بنگال (بنگاله^۲) به وضعیت تاریخی و روند پیدایش نسخ خطی فارسی در ایالت بنگال غربی هند می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که نسخ خطی موجود در ایالت بنگال غربی هند دارای ارزش بسیار و نشان‌دهنده گذشته فرهنگی این بخش از کشور هندوستان است. چنان‌که این نویسنده اشاره می‌کند این نسخ باید در موزه‌ها برای عمومی علاقه‌مندان اطلاع‌رسانی شود و همچنین با پیگیری روند دیجیتال کردن آن‌ها، از این نسخ به نحو مطلوبی محافظت شود. پیکاک^(۲۰۲۱) نیز در مقاله‌ای تحت عنوان «نسخ خطی هندی-فارسی^۴» با توجه به نقش و تأثیر گسترده فرهنگ هندی در هنگامه نگارش نسخ خطی فارسی باید به جای اصطلاح «نسخ خطی فارسی» از اصطلاح نسخ خطی «هندی-فارسی» بهره برده است. چرا که این اصطلاح به صورت دقیق‌تری محتوا و مفاهیم مندرج در نسخ خطی فارسی را نشان می‌دهد و حق مطلب را بیشتر اداء می‌کند.

جمع‌بندی پژوهش‌های صورت گرفته در حیطه نسخ خطی فارسی هند چه از منظر پژوهشگران داخلی و چه از منظر پژوهشگران خارجی نشان می‌دهد که چنین مقوله‌ای بیشتر از منظر عنصر «چیستی» و ماهیتی مورد توجه قرار گرفته است و در واقع عنصر «چگونگی»، آن هم در حیطه اطلاع‌رسانی و ارتباط‌شناسی مورد تغافل واقع شده است. از این منظر، مقاله پیش‌روی می‌تواند جنبه بدیع و نوآورانه داشته باشد.

1 . Mahmood Alam

استاد رشته زبان فارسی و اردو در دانشگاه حیدرآباد

2 . Persian manuscripts in Bengal

3 . Peacock

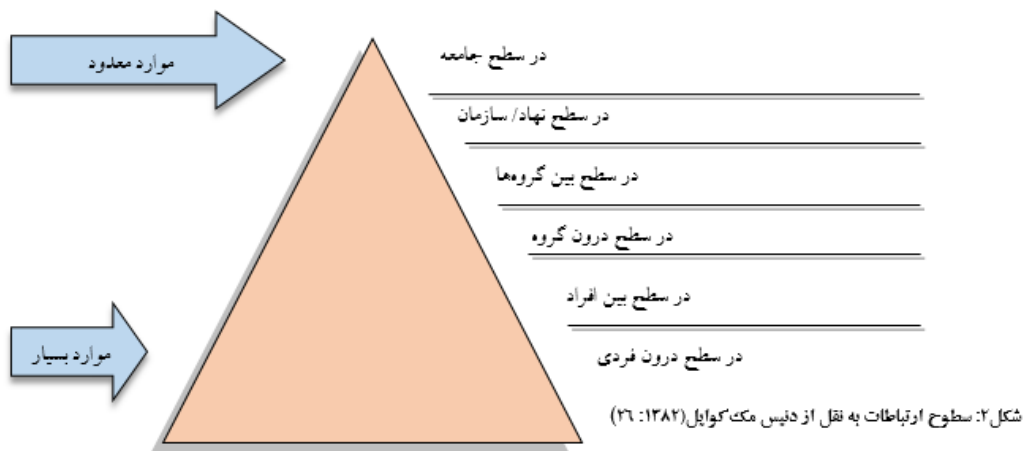
4 . Indo-Persian Manuscripts

مفاهیم نظری

تحلیل مقاله بر این فرض اصلی استوار است که اطلاع‌رسانی نسخ خطی، کنشی نیست که به یکباره به نتیجه بنشیند، بل یک روندی تدریجی را می‌طلبد که می‌بایست بر مبنای اصولی علمی و سلسله‌مراتبی قرار گیرد. از آن‌جا که هدف نهایی این پژوهش، بهبود «اطلاع‌رسانی» و ارائه یک الگوی کاربردی بر محوریت سلسله‌مراتب ارتباطات است، تشریح مفاهیم مربوط به این سلسله‌مراتب از اهمیت برخوردار است تا روندی منطقی را بنا کند و موجد تشکیل الگویی علمی شود. این روند ارتباطی در نهایت می‌تواند اطلاع‌رسانی نسخ خطی را تسهیل کند. روشن است که ارتباطات بدون اطلاع‌رسانی افاده معنی نمی‌یابد و اسقاط اطلاع‌رسانی بدون طی فرایند ارتباطات امریست بدیهی. بنابراین دو مفهوم «اطلاعات» و «ارتباطات» از جمله مفاهیم ناگسستنی و در هم تنیده هستند.

سطوح ارتباطی مک کوئیل

مفهوم «ارتباطات» در عین سادگی ظاهری، دارای پیچیدگی‌ها و تشعبات مختلفی است که نیازمند تعریف دقیق و جامعی است. با توجه به محوریت الگوی دنیس مک کوئیل در این پژوهش، می‌بایست ابتدا نگاهی به این الگو داشته باشیم. بر طبق الگوی مک کوئیل، فرایند ارتباطات دارای شش سطح است: ارتباطات درون فردی، ارتباطات در سطح بین افراد^۱، ارتباطات در سطح درون گروه^۲، ارتباطات در سطح بین گروه‌ها^۳، ارتباطات در سطح نهاد^۴ و در نهایت ارتباطات در سطح جامعه^۵. در هر کدام از سطوح ارتباطی پیش‌گفته مصداق‌هایی را می‌توان برای اطلاع‌رسانی مطلوب در نظر گرفت. اما به‌منظور تدوین انسجام مفهومی، لازم است، تعاریفی موجز از سطوح ارتباطات ارائه شود.

همان‌گونه که در شکل بالا مشخص است، ارتباطات دارای شش سطح است که از ارتباط درون فردی آغاز و به ارتباط جمعی در سطح گسترده و جهانی منتهی می‌شود. دنیس مک کوئیل در توضیح این مدل می‌نویسد:

هر سطحی از ارتباط مجموعه‌ای از مشکلات و اولویت‌ها و شواهد و نظریه‌های خاص خود را دارد. در سطح درون فردی، تأکید عمدتاً بر پردازش (درک، یادآوری، تفسیر) اطلاعات (مثلاً اخبار رسانه) و «مبادلات» با محیط است. در این سطح نظریه با فرایندها و اظهارات ذهنی سروکار دارد. در سطح بین افراد و بین گروه‌ها موضوع‌های اصلی مورد توجه عبارتند از اشکال گفتمان، الگوهای تعامل،

- 1 . Interpersonal communication
- 2 . Intragroup communication
- 3 . Intergroup communication
- 4 . Organizational communication
- 5 . Mass communication

مسائل پیوستگی (وابستگی)، کنترل و سلسله مراتب، هنجارگذاری، مرزبندی، نفوذ و اشاعه. در سطوح بالاتر هم مضمون‌هایی مشابه اما تحت شرایط پیچیده‌تر، مورد بحث قرار می‌گیرند. در سازمان‌های رسمی، توجه بیشتری به کنترل و کارایی انتقال اطلاعات نشان داده می‌شود. در گروه‌ها و انجمن‌ها، مسائل مربوط به عضویت داوطلبانه، تعامل، همکاری و شکل‌گیری هنجارها و استانداردها اولویت می‌یابد (مک‌کوابل، ۱۳۸۲: ۲۶).

ارتباطات میان فرهنگی

برهمکنش اطلاع‌رسانی در حیطة نسخ خطی و مقولات فرهنگی دارای بداهت است و بنا به ضرورت ذهن را معطوف به حوزه‌ای با عنوان «ارتباطات میان فرهنگی» می‌کند. اگرچه تشابه و تقارب فرهنگی دو سرزمین ایران و هند بیش از تباین و تفاوت‌ها در این حوزه است، اما این تفاوت‌ها آن قدر هست که بتوان فرهنگ ایران و هند را دو فرهنگ مجزا در عین وابستگی دانست. بنابراین لازم است این ارتباط فرهنگی بر مبنای مفاهیم ارتباطات میان فرهنگی مورد مذاقه واقع شود. بنابر یک تعریف، ارتباطات میان فرهنگی به ارتباطی گفته می‌شود که میان اعضاء فرهنگ‌های در تماس یا میان سخن‌گویان یا نمایندگان فرهنگی رخ می‌دهد (بشیر و کشانی، ۱۳۹۸: ۱۶). بر این اساس این نوع ارتباط حتی با ارتباطات بین فرهنگی که ناظر بر ارتباطات میان چند فرهنگ است و ارتباطات درون فرهنگی که فقط در درون یک فرهنگ رخ می‌دهد تفاوت دارد. بر این اساس، ارتباطات فرهنگی میان ایران و هند در چارچوب ارتباطات میان فرهنگی قابل غور و تحلیل است. چرا که این دو ملت علی‌رغم دارا بودن فرهنگ‌های مشابه و ریشه‌های تاریخی یکسان، از منظر تقسیمات بین‌الملل دارای دو سرزمین هستند و دو ملت-دولت محسوب می‌شوند. بر این اساس نسخه‌های خطی فارسی موجود در کشور هند زمینه را برای گسترش ارتباطات میان فرهنگی میان این دو واحد سیاسی ملی فراهم می‌کند. فعالیت مراکز فرهنگی وابسته به ایران هر چند که ابعاد محدود دارند به‌همراه دپارتمان‌های آموزشی زبان فارسی در دانشگاه‌های هند، ناظر بر اهمیت ارتباطات میان فرهنگی بین دو ملت ایران و هند است.

روش‌شناسی تحلیل مصداقی مفاهیم

بر اساس مفاهیم مندرج در مدل سطوح ارتباطات مک‌کوابل، شش سطح ارتباطات از ارتباطات درون فردی تا ارتباطات در سطح جامعه (جمعی)، مبین کل ارتباطات انسانی مورد بررسی در این مقاله تلقی می‌شوند. بنابراین لازم است برای هر کدام از مفاهیم ارتباطی بیان شده در شکل شماره ۲، تعاریفی ارائه شود و سپس مصداق‌های عینی مفاهیم مذکور بر اساس موضوع محوری مقاله یعنی اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند در سطح هستی‌شناسانه در ایران شناسایی و بیان شوند. تکمیل این روند منجر به ترسیم مدل مطلوب و نهایی پژوهش می‌شود. لازم به ذکر است که در چهار سطح اول، ماهیت ارتباطات مورد نظر برای تحریک اذهان، باید غیر رسمی باشد و برای دو سطح بعدی ارتباطات، وضعیت رسمی پیشنهاد می‌شود. دلیل این انتخاب ماهیت و ذات سطوح ارتباطی برای تأثیرگذاری بیشتر است.

رویکرد هستی‌شناختی پژوهش

اساس نگاه مقاله پیش‌روی، در چارچوب «هستی‌شناسی» یا «وجودشناسی» نسخ خطی فارسی در هند قرار دارد. بر اساس تعاریف رایج، اصطلاح «اطلاع‌رسانی» در متون مربوط به علم اطلاعات و دانش‌شناسی، بیش‌تر رویکردی «معرفت‌شناسی» یا «شناخت‌شناسی» منابع اطلاعاتی را دنبال می‌کند و از آن به‌طور عمده ارائه اطلاعات کتاب‌شناختی و نظایر آن افاده معنی دارد. در این معنی، دانش اطلاع‌رسانی رشته‌ای علمی است که به مطالعه کیفیت و کاربرد اطلاعات، نیروهای حاکم بر جریان اطلاعات، و ابزارهای آماده‌سازی اطلاعات برای دسترسی و استفاده مطلوب از آن می‌پردازد. کار دانش اطلاع‌رسانی پرداختن به آن بخش از دانش است که به تولید، گردآوری، سازماندهی، ذخیره، بازیابی، ترجمه، انتقال، تبدیل، و کاربرد اطلاعات مربوط می‌شود (نشاط).

اما این مقاله به یک گام پیش از معرفت‌شناسی نسخ خطی فارسی در هند نظر دارد و در واقع قصد دارد تا به صورت دقیق مصداق‌های هستی‌شناسی یا وجودشناسی نسخ خطی فارسی در هند را موردتبیین و بررسی قرار دهد. بنابراین از منظر روش‌شناسی، اعتقاد بر این است که با انتخاب پارادایم «سطوح ارتباطات»، بستری مناسب برای اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در هند ایجاد می‌شود. سپس طی مرحله‌نهایی و در سطح رسانه‌های جمعی و یا در پژوهش‌های آتی می‌توان از منظر معرفتی‌شناسی نیز اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در هند را مورد توجه قرار داد. این رویکرد دو نتیجه عمده در بر دارد: الف- باعث می‌شود اذهان افراد در جامعه ایرانی به‌ویژه در بین نخبگان نسبت به وجود و «هستی» این نسخ حساس شوند و در سطوح مختلف ارتباطی آن را پیگیری کنند؛ ب- پیگیری معرفت‌شناسانه این منابع به‌عنوان تکمله کار اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در هند، با پشتوانه و سهولت بهتری صورت بگیرد. در واقع در این روش، فرض بر این است که پرداختن به بعد محتوایی پیش از شناسایی این منابع ارزشمند محل چندانی از اعراب ندارد و نتایج دقیقی به‌بار نمی‌آورد.

تحلیل مصداقی ارتباطات درون‌فردی

بنابر تعاریف منابع مرجع، به ارتباط هر فرد با خودش ارتباط درون‌فردی گفته می‌شود. ارتباط درون‌فردی اعمال ذهنی خودآگاه از قبیل تفکر، محاسبه، برنامه‌ریزی، تخیل و یادآوری را شامل می‌شود (گیل و آدمز، ۱۳۸۴، ۳۰). بر اساس این تعریف، پایه و بنیان ایجاد ارتباطات با ارتباطات درون‌فردی آغاز می‌شود و ارتباطات درون‌فردی همان «تفکر کردن» برای آغاز ارتباطات میان‌فردی و نظایر آن است و به‌طور تجرید شده، همان تفکر محض تلقی می‌شود. چنان‌که دین بارنلود اندیشمند ارتباطات انسانی، نیز بر این نظر است که فراگرد ارتباطات بدون برقراری ارتباط با خود، آغاز نمی‌شود و عقیم می‌ماند. بر اساس این ارتباط، هر یک از ما جریان تفهیم و تفاهم را در درون خود انجام می‌دهیم. ارتباط با خود دربرگیرنده مشکلات درونی، یا حل تعارضات درونی فرد است. این ارتباط علاوه بر برنامه‌ریزی برای آینده، عملکرد عاطفی و ارزیابی خود و دیگران و روابط میان خود و دیگران را مورد توجه و محور اصلی بحث و گفت‌وگو قرار می‌دهد (فرهنگی، ۱۳۸۲: ۱۲). اما ارتباطات درون‌فردی که به عقیده پژوهش‌گران ارتباطات، آغازگر و نقطه شروع سلسله مراتب ارتباطات شناخته می‌شود، خود نیازمند محرک یا انگیزش‌های بیرونی و درونی است. اینجاست که نیاز به «یادگیری» یا «آموزش» ضرورتی دوچندان می‌یابد و ایجاد محرکی برای آغاز تفکر و ارتباطات درون‌فردی لازم می‌نماید. بنابراین ضرورت دارد با پرداختن به یک محرک بیرونی، فرایند آغاز و انجام این گونه ارتباطی هدفمند شود. فرض مقاله بر این است که عنصر «آموزش» را می‌توان به‌عنوان یک محرک اصیل و کاربردی در این مسیر لحاظ کرد و از آن به‌عنوان نقطه عزم معرفتی شش سطح ارتباطی در حیطة پرداختن به نسخ خطی فارسی در هند یاد کرد. ناگفته پیداست که خود عنصر آموزش نیز می‌تواند منبعث از محرک‌های دگر باشد و از آن‌جا که سلسله این محرک‌ها ممکن است به توفقی نرسد، بنابراین نقطه آغاز را بحث آموزش در نظر می‌گیریم. بالطبع با رسیدن به سطح ارتباطات جمعی در جامعه و ایجاد حساسیت و توجه ملی به مسئله نسخ خطی فارسی ایران در هند، عنصر آموزش نیز دوباره تحت تأثیر گفتمان حاکم بر جامعه قرار خواهد گرفت و این روند به‌صورت مستمر ادامه خواهد یافت.

آموزش و یادگیری

از نظر دانشنامه بریتانیکا (دسترسی ۲۱ دسامبر ۲۰۲۱) آموزش را می‌توان انتقال ارزش‌ها و دانش انباشته یک جامعه دانست. از این نظر، آموزش معادل آن چیزی است که دانشمندان علوم اجتماعی آن را جامعه‌پذیری یا فرهنگ‌پذیری می‌نامند. از آن‌جایی که کودکان، بی‌سواد، نادان و غیرمطلع از فرهنگ جامعه‌شان به دنیا می‌آیند، برای درک فرهنگشان، به یادگیری مهارت‌ها، یافتن نقش‌شان در اجتماع و رسیدن به اهداف‌شان، به آموزش نیاز دارند. در تعریف یادگیری بیان شده است که یادگیری یعنی ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه یادگیرنده، مشروط بر آن‌که این تغییر بر اثر اخذ تجربه رخ دهد (هیلگارد و مارکیز به نقل از سیف، ۱۳۸۲: ۶۸). بدیهی است که آموزش و یادگیری نسبتی دوسویه دارند و مجزا از هم نیستند. بر اساس این تعریف از یادگیری، تغییری

نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه بر اثر تجربه باید رخ دهد. منظور از تجربه در این تعریف تأثیر محرک‌های بیرونی و درونی در یادگیرنده است. برای مثال تجربه حفظ نسخ خطی که منتج به حفظ میراث فرهنگی می‌شود می‌تواند یک انگیزه یا محرک بیرونی محسوب شود. شریعتمداری (۱۳۸۳) در کتاب «اصول و فلسفه تعلیم و تربیت» بیان می‌دارد که «انتقال میراث فرهنگی»، «ارزش‌سنجی میراث فرهنگی» و «توسعه و پیشرفت میراث فرهنگی» از جمله مؤلفه‌های مهم آموزش هستند و توجه به این آن‌ها ذهنیت یادگیرندگان را متوجه وجود این میراث و تفکر درباره آن‌ها می‌کند. از نظر وی:

او[فرد تعلیم‌دهنده] باید در فهم میراث فرهنگی جامعه به شاگردان کمک کند، اهمیت این میراث را برای آن‌ها روشن سازد و حس قدردانی شاگردان را در مقابل میراث فرهنگی برانگیزد... افتخار نصیب ملتی است که بر آثار گذشتگان خود اضافه کند و رشته‌های مختلف، افکار و نظریات و آداب تازه‌ای به وجود آورد. کار مهم مربی کمک به شاگردان در توسعه و پیشرفت میراث فرهنگی است...

جمع‌بندی آنچه که از دیدگاه علمای آموزش و تربیت مستفاد می‌شود، ناظر بر انگیزش‌محور بودن آموزش در عرصه‌های مختلف به‌ویژه عرصه میراث فرهنگی است. در واقع آموزش و یادگیری می‌تواند انگیزه‌های لازم را برای آغاز تفکر افراد ایجاد کند و مسیر عمل‌گرایی و ایجاد کنش را هموار سازد. این «اصل» به‌ویژه در حیطه مسائل فرهنگی نیز کاربرد دارد. چنان‌که می‌توان از این شیوه در متوجه کردن اذهان یادگیرندگان ایرانی به‌منظور بهره‌برداری در پی‌گیری میراث فرهنگی زبان فارسی نظیر نسخ خطی نیز بهره برد. حاصل آن‌که تعریف ارتباطات درون‌فردی به دلیل ماهیت خودآگاهانه و اندیشه‌محوری، بدون پرداختن به محرک‌های تفکر عقیم است و لازم است برای پرداختن به نحوه آغاز ارتباطات با هدف اطلاع‌رسانی، تعاریف مربوط به محرک‌های فکری و شیوه‌های ایجاد آن از طریق آموزش و یادگیری را نیز در نظر داشت. از منظر مصداقی، مراکز آموزشی در ایران مسئولیت بی‌بدیلی به‌منظور به‌تفکر واداشتن افراد جامعه دارند. در این زمینه می‌توان از دو مرکز و پایگاه علمی مهم یعنی مدارس و دانشگاه‌ها برای آگاه‌سازی و حساس‌کردن دانش‌آموزان و دانشجویان به مسئله نسخ خطی فارسی در خارج بهره برد. این مسئله به‌ویژه در چارچوب فعالیت آموزشی مدارس اثرگذاری و ماندگاری بیشتری دارد و صد البته اهمیت دانشگاه‌ها نیز در این عرصه کم‌تر از مدارس نیست. گنجاندن کتاب‌ها و یا حتی درس‌ها و مباحثی با عناوین «نسخ خطی فارسی در خارج از ایران» «تاریخ ادبیات زبان فارسی در شبه‌قاره»، «ضرورت تقویت روابط فرهنگی با هند» و نظایر آن مصداق مناسبی برای به‌فکر واداشتن متعلمان کشور است.

تحلیل مصداقی ارتباطات در سطح افراد

این نوع ارتباطات در واقع همان ارتباطات میان‌فردی است که افراد مختلف به‌منظور رفع نیازهای مادی و روانی خود برقرار می‌کنند و در آن دست‌کم دو فرد با هم مرتبط می‌شوند و در تلاش بر متأثر کردن یکدیگر هستند. در این ارتباط مانند هرگونه ارتباطی دیگر، آغاز، ادامه و پایانی وجود دارد (لین، ۲۰۱۶: ۴). سولومون و تیس (۲۰۱۲) تأکید داشته‌اند برخلاف آن‌چه که در اذهان جا افتاده است، ارتباطات میان‌فردی را نمی‌توان فقط برقراری ارتباط میان دو فرد با محور موضوعی خصوصی قلمداد کرد، بلکه این نوع از ارتباطات دربرگیرنده بسیاری از موضوعاتی است که لازم است از طریق گفت‌وگو و مذاکره حل شود. علی‌رغم گسترش تحولات فناورانه در عرصه ارتباطات و ایجاد اشکال مختلف ارتباطات با واسطه، کماکان می‌توان پایه حل تعارضات در ارکان مختلف اجتماعی و زیست را بر اساس ارتباطات میان‌فردی بنا کرد. ایجاد معنی مشترک در ارتباطات، منتج به ارتباطات عمیق و تأثیرگذار می‌شود. به‌طور معمول ما افرادی را می‌یابیم که معنی‌هایی مشابه معنی‌های ما دارند و در نتیجه با آن‌ها می‌توانیم ارتباط برقرار کنیم (محسنیان راد، ۱۳۸۰: ۸۴). زمانی که مشترکات فرهنگی و زمینه‌های گفت‌وگو درباره یک شیء فرهنگی مانند نسخ خطی وجود دارد، کشف معنی مشترک نیز امکان‌پذیر است و این زمینه، می‌تواند به‌عنوان پایه آغازین مذاکرات در سطح میان‌فردی تلقی شود. در نتیجه تسری این سطح از ارتباطات به سطوح بالاتر با پیدا کردن معانی مشابه، تسهیل می‌شود. گسترش ارتباطات میان‌فردی مصادیق بسیاری در موضوع محوری مقاله دارد. این نوع ارتباطات در واقع در نتیجه و پیامد ایجاد ارتباط درون‌فردی و ایجاد دغدغه برای افراد یک جامعه حاصل می‌شود. شاید مهم‌ترین زمینه مصداقی در چارچوب ارتباطات میان‌فردی، مصداق ارتباطات غیررسمی میان

آکادمیسین‌ها و پژوهش‌گران عرصه‌های مرتبط باشد. این نوع ارتباط می‌تواند به دو صورت ارتباطات چهره‌به‌چهره و یا با واسطه و استفاده از شبکه‌های اینترنتی فردمحور که در اصطلاح «رسانه‌های فردی»^۱ نامیده می‌شوند، صورت گیرد. به هر روی چنین ارتباطی میسر نمی‌شود مگر با دغدغه‌مند کردن افراد نسبت به نسخ خطی فارسی موجود در هند. ارتباطات میان‌فردی می‌تواند به‌عنوان مرحله قبل از ارتباطات درون‌گروهی و به‌عنوان زمینه‌ساز آن تلقی شود. در نتیجه با به نتیجه رسیدن ارتباطات درون‌فردی، ما می‌توانیم شاهد پیگیری همین دغدغه از طریق ارتباط میان افراد باشیم. این ارتباط می‌تواند در قالب «ارتباطات دوفره»^۲ «ارتباطات شفاهی»^۳، «ارتباطات مکتوب»^۴ یا «ارتباطات شبکه‌ای»^۵ تبلور داشته باشد.

تحلیل مصداقی ارتباطات در سطح درون گروه

ارتباطات و فعالیت ارتباطی اغلب به‌عنوان مرادده اساسی میان اعضاء یک گروه به‌حساب می‌آید. افرادی که در یک گروه هستند به خوبی بر عضویت خویش وقوف دارند و بر آن آگاه هستند. قواعد و نقش‌های رسمی و غیررسمی گروه موجب کنترل میان‌کنش و سازوکارهای مرادده‌ای اعضاء گروه می‌شود. افرادی که در گروه هستند بر یکدیگر اثر می‌گذارند و از دیگران اثر می‌پذیرند (فرهنگی، ۱۳۸۹: ۸۷). به‌طور معمول گروه‌ها به دو صورت گروه‌های رسمی و غیررسمی تقسیم می‌شوند و هر کدام به نحوی از انحاء مقررات نوشته یا نانوشته ارتباطی خود را دارا هستند. در سطح فرهنگی نیز شاهد گروه‌های رسمی مانند دانشگاه‌ها، مراکز مطالعاتی و نظایر آن هستیم و در سطح غیر رسمی برخی گروه‌های علاقه‌مند به مباحث فرهنگی نظیر علاقه‌مندان به زبان فارسی در سراسر دنیا می‌توانند در تعریف و چارچوب چنین گروه‌هایی واقع شوند. تقویت «ارتباطات انجمنی»، از جمله شیوه‌های کارساز در زمینه نسخ خطی فارسی خارج از ایران است. این شیوه ارتباطی در مقابل ارتباطات دستوری و خدماتی قرار دارد. در ارتباط دستوری، به استفاده از اجبار فیزیکی و در ارتباط خدماتی به استفاده از پاداش مادی گرایش وجود دارد. زیرا در این دو نوع ارتباط، خدمت یا لذت در مقابل جلب توجه دریافت‌کننده به او اعطاء می‌شود. در ارتباط انجمنی، رابطه بین فرستنده و گیرنده بر اساس پیوندهای هنجاری و معنوی بین آن دو استوار است (مهرداد، ۱۳۸۰: ۳۷). بنابراین یکی از مهم‌ترین مصداق‌های ارتباطات درون‌گروهی، ارتباط میان اعضاء انجمن‌های ادبی و علمی در زمینه زبان و ادبیات فارسی است. در مجموع می‌توان استفاده از ظرفیت‌های انجمن‌های علمی گروه‌های مرتبط و تخصصی در حیطه رشته‌های دانشگاهی زبان و ادبیات فارسی، ایران‌شناسی، مطالعات شبه‌قاره هند، علم اطلاعات و دانش‌شناسی و تاریخ را مصداق‌های ارتباطات درون‌گروهی در عرصه اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در کشور هند لحاظ کرد. تاکنون گام‌های مؤثری در زمینه بهره‌برداری از این ظرفیت‌ها صورت نگرفته است و با توجه به سلسله‌مراتبی بودن روند ارتباطات تا رسیدن به ارتباطات در سطح جامعه و ملی، زنجیره اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در هند در ایران به‌صورت گسسته درآمده است.

تحلیل مصداقی ارتباطات در سطح بین گروه‌ها

ارتباطات در سطح میان‌گروهی به‌طور معمول با موضوعاتی چون وابستگی‌های داوطلبانه، تعامل اجتماعی، همکاری بین اعضاء گروه‌ها، شکل‌گیری هنجارها و استانداردهای رفتاری و درجه همبستگی بین آن‌ها مربوط می‌شود (مهرداد، ۱۳۸۰: ۱۳). از نظر دانشنامه آکسفورد (دسترسی ۲۴ دسامبر سال ۲۰۲۱)، ارتباطات بین‌گروهی ارتباط را به‌عنوان یک فرآیند پویا می‌بیند که در آن شناخت‌ها، احساسات و انگیزه‌های هر گوینده بر رفتار ارتباطی در تعاملات تأثیر می‌گذارد. این فرآیندها توسط محققان ارتباطات بین‌گروهی برای تقویت ارتباطات در بسیاری از زمینه‌های مختلف مورد توجه و بررسی واقع می‌شود. به‌طور معمول تعاملات گروه‌ها

- 1 . Personal media
- 2 . Dyad communication
- 3 . Oral communication
- 4 . Written communication
- 5 . Network communication

در قالب «گروه‌های رسمی»^۱ و «گروه‌های غیر رسمی»^۲ با یکدیگر صورت می‌گیرد. ارتباطات میان گروهی را می‌توان مرحله بعد از ارتباطات درون گروهی اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در هند در نظر گرفت. مصداق عمده این سطح از ارتباطات را به صورت طبیعی باید میان گروه‌ها و انجمن‌های علاقه‌مند به پیگیری مسائل و مباحث مرتبط با نسخ خطی فارسی پیدا کرد. توجه به ارتباطات میان گروهی در این عرصه باعث ایجاد هم‌افزایی و زایش افکار جدید می‌شود و انسجام و نیرویی را برای انتقال به سطوح بعدی ارتباطات در سطح رسمی ایجاد می‌کند. چرا که در سطوح بعدی ارتباطات بر اساس دیدگاه مک‌کوایل با سازمان‌های رسمی سروکار داریم. بنابراین نقش رهبران گروه‌ها در این مرحله بسیار مهم است. رهبران با استفاده از شیوه‌های مشارکتی در انجمن‌ها می‌توانند مشارکت سایر انجمن‌ها و گروه‌های مشابه را سبب شوند. برقراری منظم ارتباط میان اعضاء انجمن‌های علمی در رشته‌های تحصیلی پیش‌گفته، به همراه برگزاری جلساتی از جنس هم‌اندیشی و کنگره‌ها و سمپوزیوم‌های تخصصی، می‌تواند از مصادیق کاربردی برای ارتقاء هم‌افزایی میان دغدغه‌مندان اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی ایرانی در هند تلقی شود.

تحلیل مصداقی ارتباطات در سطح نهاد

ارتباطات سطح نهاد، رفتارهای درون سازمانی را بررسی می‌کند. در واقع ارتباطات سازمانی یک حوزه مطالعاتی است که بر ارتباطات و جریان اطلاعات درون سازمان‌ها از طریق نقش‌های مختلف رسانه‌ها تمرکز دارد. جریان ارتباطات درون اعضاء سازمان‌ها می‌تواند رسمی یا غیررسمی باشد (پاتنام و مومبی، ۲۰۱۳: ۴). بنابراین در این بخش مصادیقی می‌توانند مد نظر باشند که از منظر ماهیتی دارای ساختار سازمان‌های رسمی باشند. در این سطح از ارتباطات که با سطح ارتباطات میان گروهی می‌تواند ارتباط وثیقی داشته باشد، دانشگاه‌ها، مراکز فرهنگی، کتابخانه‌ها و مراکز دیپلماسی فرهنگی می‌توانند تأثیرگذار باشند. بنابراین مصادیق پیشنهادی در این سطح از ارتباطات عبارتند از دانشگاه‌های علوم انسانی و دپارتمان‌های علمی مرتبط پیش‌گفته، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی، وزارت امور خارجه (در سطح رایزنان فرهنگی) و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی. ویژگی مهمی که در این سطح از ارتباطات باید مورد توجه قرار گیرد جنبه بین‌المللی بودن آن است. در مجموع، از سطح ارتباطات نهادی یا سازمانی، سه مسئله باید مدنظر تصمیم‌گیرندگان باشد تا اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند با روندی متناسب و اقتدارگرایانه روبه‌رو باشد:

۱. جنبه رسمی بودن ارتباطات نهادی و سازمانی:

در این سطح از ارتباطات، تمرکز بیش‌تر بر روی ارتباطات در سازمان‌های رسمی است. «سازمان رسمی»^۳، در واقع یک نوع ارتباطات رسمی را در درون خود برقرار می‌سازد که ممکن است برخی محدودیت‌ها را برای اعضایش ایجاد کند. برچسب "رسمی بودن" به این دلیل استفاده می‌شود که این مفهوم قوانین، رویه‌ها و روال رسمی سازمان را در بر می‌گیرد و همچنین روابط و اختیارات تعیین شده بین اعضاء سازمان را نیز در بر دارد. رویه‌های عملیاتی استاندارد و نمودارهای سازمانی، که اساس سازمان‌های رسمی را شکل می‌بخشند، دو مورد از مهمترین نمادها و محصولات این گونه سازمان‌ها هستند. سازمان رسمی، ارتباط تنگاتنگی با مفهوم «سازمان عمومی»^۴ دارد و دارای تشکیلات و ساختاری طبقه‌بندی شده مبتنی بر قوانین و مقررات از پیش نوشته شده است (بریتانیکا، دسترسی در ۲۷ دسامبر ۲۰۲۱).

- 1 . formal groups
- 2 . Informal group
- 3 . Formal organization
- 4 . Public organization

۲. ارتباطات در میان نهادهای فرهنگی:

در این زمینه لازم است نهادهای همسوی فرهنگی مانند مجمع کتابخانه‌های بزرگ^۱ با سازمان‌هایی همچون سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، وزارت امور خارجه و جز اینها، جلسات مرتبی برگزار و نسبت به وضعیت نسخ خطی فارسی موجود در کشور هندوستان، موضع خود را مشخص و اقدامات و ظرفیت‌های خود را به بحث بگذارند.

۳. جنبه بین‌المللی بودن ارتباطات:

همان‌گونه که بیان شد، برای رسیدن به نتیجه مطلوب بعد از مرحله ارتباطات بین‌گروهی و ایجاد هم‌افزایی لازم برای رسیدن به مطلوب موردنظر، خلاء ناشی از یک نوع دیپلماسی فرهنگی به‌چشم می‌خورد. مقوله فرهنگ به نوعی ذاتی دیپلماسی و روابط بین‌الملل است و نمی‌توان دیپلماسی را از تأثیرات فرهنگی آن جدا کرد. اصولاً آنچه می‌توان از فرهنگ [در روابط بین‌الملل] انتظار داشت، کشف ظرفیت‌های خلاق انسانی، تأکید بر نقش تکوینی ارزش‌ها و نگرش‌ها، قدرت زبان، توجه به جنبه‌های زیبایی‌شناختی رفتار انسانی و جامعه بین‌المللی و یافتن شیوه‌های زندگی مناسب برای جامعه بشری است (قوام، ۱۳۸۴: ۱۲۷). دیپلماسی فرهنگی یکی از مفاهیم کاربردی و مورد استفاده در روابط بین‌الملل تلقی می‌شود. در این زمینه هم از ظرفیت‌های جامعه خودی همچون فرهنگ و هنر جامعه خودی استفاده می‌شود و هم از ظرفیت‌ها و امکاناتی بهره‌برداری می‌شود که در جامعه مقصد وجود دارد یعنی آمادگی برای پذیرش پیام فرهنگی کشور مبدأ. این مقوله مهم را تحت عنوان دیپلماسی فرهنگی پدید آورده است که امروزه از ارکان اصلی زیرمجموعه دیپلماسی است و کشورها و دولت‌های مختلف همه به آن اهمیت به‌سزایی می‌دهند (صالحی امیری، ۱۳۹۳: ۷۵). گسترش دیپلماسی فرهنگی با استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های فرهنگی و سیاسی در مصداق‌های این سطح از ارتباطات، می‌تواند زمینه‌های لازم را برای معرفی بیشتر و بهتر نسخ خطی فارسی موجود در هند برای ایرانیان فراهم کند. بدین قرار لازم است سازمان‌های موردنظر ارتباطات خود را با مراکز مشابه در هند گسترش دهند و طی توافق‌نامه‌ها و تفاهم‌نامه‌هایی از کمیت و کیفیت نسخ خطی فارسی موجود در هند مطلع شده و آن را به گروه‌ها و افراد ذینفع و علاقه‌مند اطلاع‌رسانی کنند.

تحلیل مصداقی ارتباطات جمعی

این سطح از فعالیت ارتباطی در واقع سطح بازتاب‌دهنده رسانه‌ای سطح پیشین یعنی ارتباطات سازمانی تلقی می‌شود. در این سطح که با اصطلاح معیار شده ارتباطات بین‌الملل شناخته می‌شود، فعالیت‌ها و تعاملات رسمی میان طرفین ایران و هند در زمینه نسخ خطی فارسی هند در سطح جامعه و در عین حال در سطح جهانی منعکس می‌شود و مانند سطح ارتباطات سازمانی، جنبه بین‌المللی بودنش برجسته می‌شود. هر چند همه رسانه‌های جمعی می‌توانند در انعکاس چنین مسئله‌ای مشاکت داشته باشند، اما نقش رسانه‌های صوتی و تصویری در این عرصه بی‌بدیل است. صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و رسانه‌های جمعی هند نمونه‌های مصداقی چنین سطحی تلقی می‌شوند. در واقع صدا و سیما در این زمینه در دو مرحله می‌تواند اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند را برای مخاطبان ایرانی صورت دهد:

۱. با انعکاس انعقاد تفاهم‌نامه‌ها و مذاکرات میان سازمان‌های رسمی سطح سازمانی، یعنی سطح پنجم؛

۲. با تهیه گزارش‌های مستند از نسخ خطی فارسی هند برای مخاطبان ایرانی.

این نوع اطلاع‌رسانی حتی می‌تواند پا را از وی‌کرد هستی‌شناسی اطلاع‌رسانی فراتر نهد و به‌عنوان آخرین مرحله و سطح ارتباطی، به سمت رویکردهای معرفت‌شناسانه همچون بیان جوانب تاریخی، کتاب‌شناسی و محتوایی نسخ خطی فارسی هند حرکت کند.

تحلیل فرضیات

پرسش اول: محرک اصلی سطح اول ارتباطی ذکر شده، یعنی «ارتباط درون فردی» به عنوان بنیان معرفتی فرایند ارتباطی مورد نظر برای شناسایی و اطلاع‌رسانی دقیق نسخ خطی فارسی هند در ایران چیست؟

فرضیه اول یا پاسخ موقت به سؤال اول: به نظر می‌رسد عنصر «آموزش» می‌تواند به عنوان محرک اصلی سطح اول ارتباطی (درون فردی) به منظور اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند در ایران مورد توجه واقع شود.

همان‌گونه که بیان شد، از منظر اندیشمندان مسائل آموزشی و تربیتی، یکی از وظایف نهاد آموزش، انتقال میراث فرهنگی تلقی می‌شود. این وظیفه، ارتباط دوسویه آموزش مسائل فرهنگی را یادآور می‌شود و نشان‌دهنده محوری بودن بحث آموزش در عرصه فرهنگ است. مرور آثار مرتبط با فرهنگ و آموزش نشان می‌دهد که آموزش و فرهنگ را می‌توان از دو منظر به یکدیگر مرتبط دانست:

الف- آموزش بخشی از نظام فرهنگی یک واحد تصمیم‌گیری مانند یک کشور تلقی می‌شود و از عوامل ذاتی آن به حساب می‌آید؛

ب- آموزش اساس فرهنگ را شکل می‌دهد و بنیان معرفت‌شناختی فرهنگ بر اساس آن بنا می‌شود. بر اساس فرض مقاله، چون فرایند و جریان ارتباطات به صورتی کاملاً بدیهی و حضوری، از درون فرد می‌جوشد، بنابراین لازم است محرکی وجود داشته باشد تا دستور کار این نوع ارتباط را تعیین کند. بنابراین فرض اول مقاله که آموزش را به عنوان بنیان معرفتی شروع ارتباطات و آغازگر فرایند آن تا مرحله ارتباطات در سطح جامعه لحاظ کرده بود، تأیید می‌شود. بر این اساس لازم است مصادیق بیان شده در زمینه آموزش، مانند دانشگاه‌ها و مدارس بحث نسخ خطی فارسی ایران در هند را دستور کار خویش قرار داده تا اطلاع‌رسانی آن به نحو اساسی و مطلوب تا مرحله نهایی ارتباطات توسط سازمان‌های رسمی و در سطح جامعه و ملی صورت پذیرد و چرخه ارتباطات آن به صورت کامل شکل بگیرد.

پرسش دوم: کدام یک از سطوح و مصادیق ارتباطی به منظور شناسایی و اطلاع‌رسانی دقیق نسخ خطی فارسی هند در ایران متناسب‌تر است؟

فرضیه دوم یا پاسخ موقت به سؤال دوم: به نظر می‌رسد هر کدام از سطوح و مصادیق ارتباطی مورد بررسی مقاله، در یک وضعیت «به هم پیوسته» مکمل و متشکل‌کننده یکدیگر هستند.

همان‌طور که نشان داده شد، فرایند ارتباطات مانند زنجیره‌ای است که تا رسیدن به مراحل رسمی و جامعه‌محور، باید مراحل مختلف غیررسمی و غیرسازمانی را طی کند. بر این اساس، شالوده نظام اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی در هند بر روی ارتباطات غیررسمی قرار می‌گیرد و در مراحل نهایی، نتیجه خود را در سطح هوشیارسازی جامعه و اطلاع‌رسانی در سطوح مختلف از جمله سطح معرفی توصیفی، تحلیلی و کتاب‌شناختی قرار می‌دهد. در نتیجه لازم است زنجیره ارتباطی به صورت کامل شکل بگیرد تا فرایند اطلاع‌رسانی نسخ خطی فارسی هند در جامعه ایران، کامل شود. بنابراین فرض دوم مقاله به طبیعت حال فرایند ارتباطات تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری و ارائه مدل نهایی

۱. آن‌چه که از اصطلاح «اطلاع‌رسانی» در این مقاله افاده معنی دارد، بر اساس رویکرد هستی‌شناختی قرار دارد. بدین معنی که «اطلاع‌رسانی» در این‌جا به صورت دقیق هوشیارسازی و تنویر فکر جامعه برای بازاندیشی نسبت به وجود میراث فرهنگی گران‌سنگی است که مورد کم توجهی قرار گرفته است. سپس در مرحله آخر یعنی سطح رسانه‌های جمعی و ملی مانند صدا و سیما، می‌توان به رویکرد معرفت‌شناختی نیز توجه داشت؛

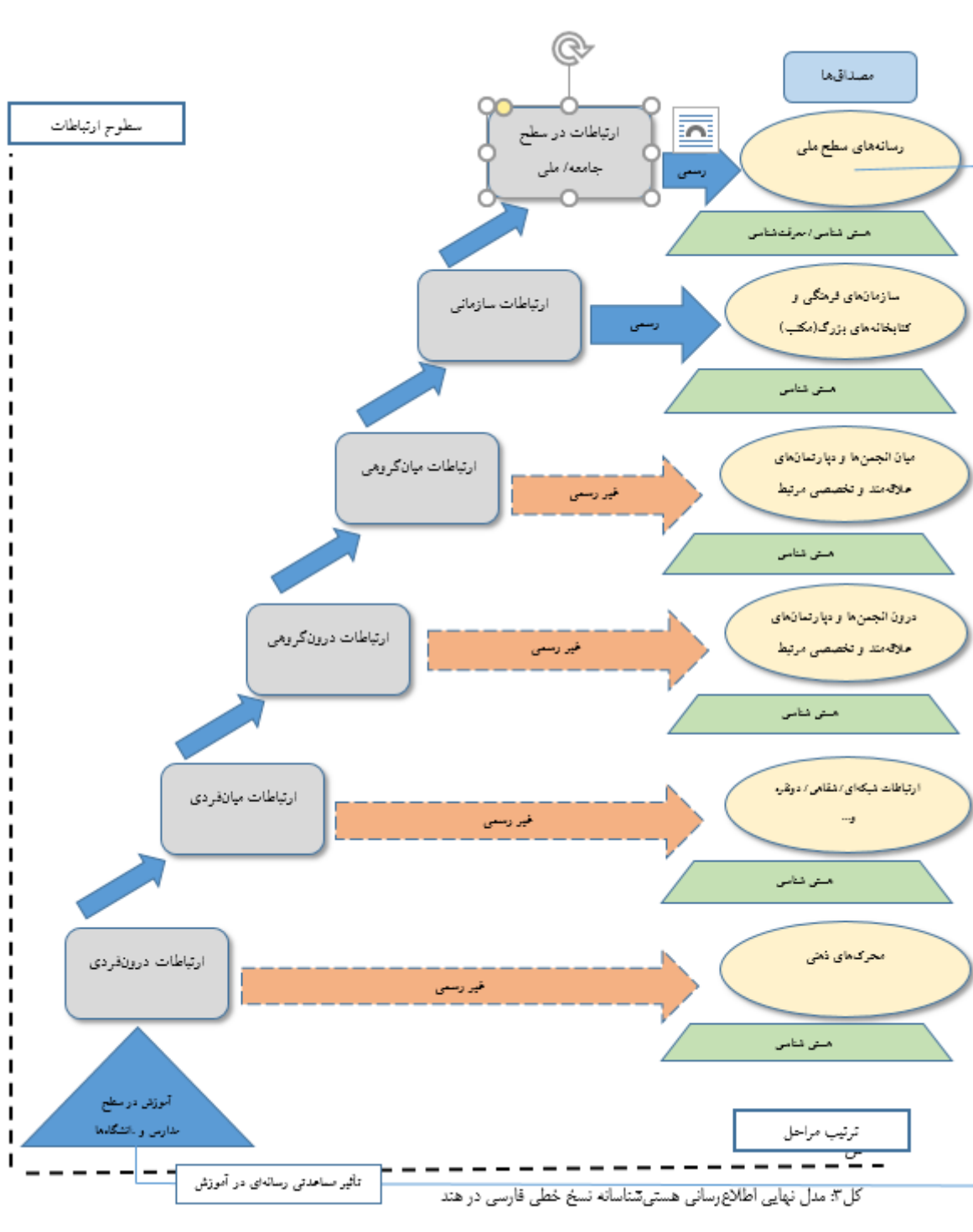
۲. اطلاع‌رسانی در معنای کلاسیک در عرصه متون و منابع اطلاعاتی ناظر بر توجه مبسوط به اطلاعات کتاب‌شناختی و محتوایی است و این رویکرد بعد شناخت‌شناسی نسخ خطی را دربرمی‌گیرد. در حالی که به‌نظر می‌رسد، پیش از آن پرداختن به عرصه اطلاع‌رسانی از منظر هستی‌شناسی نسخ خطی فارسی در هند از اهمیت بیش‌تری برخوردار است؛

۳. استفاده از شیوه اطلاع‌رسانی هستی‌شناسانه جز بر اساس سطوح ارتباطات میسر نیست و این مسئله در درون خود دارای بداهت است؛

۴. از آن‌جا که آغاز ارتباطات بر اساس نظریات و مدل‌های ارتباطی با ارتباطات درون‌فردی رقم می‌خورد لازم است در این زمینه محرک‌هایی بیرونی وجود داشته باشند تا بتوانند افکار فردی را بر اساس دغدغه‌های فرهنگی و از جمله نسخ خطی فارسی در هند شکل بخشند. بر اساس این پیش‌فرض، آموزش می‌تواند با توجه به مصداق‌های پیش‌گفته نظیر مراکز آموزشی و دانشگاهی مورد توجه قرار گیرد؛

۵. محور اصلی پیشنهادی مقاله بر اساس ارتباطات درون‌فردی تا ارتباطات در سطح جامعه که شش سطح را شامل می‌شود واقع است. بر این اساس، ما با یک زنجیره ارتباطی مواجه هستیم که گسست هر کدام از مراحل و سطوح و فقدان توجه دقیق به مصداق‌های معرفی شده، ممکن است باعث نرسیدن به نتیجه نهایی مطلوب شود؛

۶. مصداق‌های معرفی شده در هر سطح ارتباطی، با توجه به زمینه‌های موضوعی مرتبط انتخاب شده‌اند و بدیهی است که می‌توان با رویکردی وسیع‌تر، از مصداق‌های دیگری نیز بهره برد. در این‌جا فقط تا حد کفایت و حداقلی به مصداق‌ها پرداخته شده است؛

چنان که از مدل نهایی مشخص است، در نهایت و پس از طی مرحله آخر و رسیدن به سطح اطلاع‌رسانی رسانه‌ای در سطح جامعه و ملی، خود رسانه‌ها نیز می‌توانند نقش مساعدتی نسبت به مسئله آموزش داشته باشند و این فرایند را برای در یک وضعیت گردش، قوت بخشند.

منابع

- امساکي، حمیدرضا (۱۳۹۳). روابط فرهنگی ایران و هند از دیرباز تاکنون. همایش گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران. دانشگاه یزد.
- بشیر، حسن؛ کشانی، محمدرضا (۱۳۹۸). ارتباطات میان فرهنگی افغان‌های مقیم ایران با ایرانیان بر پایه نظریه هم‌فرهنگی. مطالعات میان‌فرهنگی، (۴۱)، ۹-۳۰.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۲). روان‌شناسی تربیتی، تهران: دانشگاه پیام نور.
- شریعتمداری، علی (۱۳۸۳). اصول و فلسفه تعلیم و تربیت. تهران: امیرکبیر.
- صالحی، سیدرضا (۱۳۹۳). دیپلماسی فرهنگی و رایزن فرهنگی. تهران: سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.
- عالم، محمود. (۱۳۸۹). دست‌نوشته‌های (آثار خطی) بنگال: مرکز میراث فرهنگی هندو - فارسی. فصلنامه مطالعات شبه‌قاره، ۲(۴)، ۲۵-۴۰.
- فرهنگی، علی‌اکبر (۱۳۸۲). ارتباطات انسانی (جلد اول). تهران: رسا.
- فرهنگی، علی‌اکبر (۱۳۸۹). ارتباطات انسانی (جلد دوم). تهران: رسا.
- فلاح، مرتضی. (۱۳۸۸). جایگاه فرهنگ و زبان فارسی در شبه‌قاره هند. فصلنامه مطالعات ملی، ۱۰(۳۸)، ۱۵۱-۱۲۷.
- قوام، عبدالعلی (۱۳۸۴). روابط بین‌الملل، نظریه‌ها و رویکردها. تهران: سمت.
- کیخا، بتول (۱۳۹۳). فهرست‌نامه‌های نسخ خطی فارسی در هند. فصلنامه مطالعات شبه‌قاره، ۶(۲۰)، ۱۹۸-۱۷۳.
- گیل، دیوید؛ آدمز، بریجت (۱۳۸۴). الفبای ارتباطات. ترجمه رامین کریمیان، مهران مهاجر و محمد نبوی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- محسنیان، مهدی (۱۳۸۰). ارتباط‌شناسی. ارتباطات انسانی (میان‌فردی، گروهی، جمعی). تهران: سروش.
- محمدی حسین. بررسی تطبیقی میراث مشترک ایران و هند در عصر ساسانیان از افسانه تا تاریخ؛ به روایت شاهنامه فردوسی. زبان و ادبیات فارسی، ۱۳۹۸؛ ۲۷ (۸۶): ۱۹۵-۲۱۴.
- محمدی، حسین، تهامی، مرتضی (۱۳۹۸). روابط اقتصادی ایران و هند در عصر ساسانیان (۲۲۴ تا ۶۴۲م). فصلنامه مطالعات شبه‌قاره ۱۱(۳۷). ۱۵۵-۱۷۰.
- مک کوایل، دنیس (۱۳۸۲). درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- مهرداد، هرمز (۱۳۸۰). مقدمه‌ای بر: نظریات و مفاهیم ارتباط جمعی. تهران: فاران.
- نشاط، نرگس. (۱۴۰۲). مدخل اطلاع‌رسانی در دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.

References

- A.C.S. Peacock (2021) Indo-Persian. Manuscripts, Iran, 59:2, 147-150, DOI: 10.1080/05786967.2021.1911757 (In Persian).
- Bashir, H. & keshani, M. (2020). Intercultural Communication between Afghans Living in Iran and Iranians Based on the Co-Cultural Theory. Intercultural Studies Quarterly, 41(9), 9-30. (In Persian).
- Emsaki, H. (2014). Cultural relations between Iran and India from ancient times to the present. Conference of the Iranian Association for the Promotion of Persian Language and Literature. Yazd University. (In Persian).
- Fallah, M. (2009). The Status of Persian Language and Culture in Indian Peninsula. *National Studies Journal*, 10(38), 127-151.
- Farhangi, A. (2003). Human Communication. Vol.1. Tehran: Rasa. (In Persian).
- Ghavao, A.A (2005). International Relations: Theories and Approaches, Tehran: SAMT. (In Persian).
- Gill, D. & Adams, B. (2004). ABC Communication, Translate to Persian: Ramin Karimian; Mهران Mohajer & Nabavi, Mohamad, Tehran: Bureau Media Studies and Planning. (In Persian).
- keykha, B. (2015). The indexes of Farsi manuscripts in India. *Journal of Subcontinent Researches*, 6(20), 173-198. Doi: 10.22111/jsr.2015.1792 (In Persian).

- Lane, Shelley D. (2016). *Interpersonal Communication: Competence and Contexts*. New York: Routledge.
- McQuail, D. (2003). *Mass Communication Theory*. Tehran: Bureau Media Studies and Planning. (In Persian).
- Mehrdad, H. (2001). *Introduction to the theories and concepts of mass communication*. Tehran: Faran. (In Persian).
- Mohammadi, H. & Tahami, M. (2019). Economic Relations between Iran and India in the Sassanid Era (224 AD to 642 AD). *Journal of Subcontinent Researches*, 11(37), 155-170. Doi: 10.22111/jsr.2019.4869 (In Persian).
- Mohammadi H. A. (2019), Comparative Study of the Common Heritage of Iran and India in the Sassanid Era from Myth to History in *Shahnameh by Firdowsi*. *Persian Language and Literature* 2019; 27 (86) :195-214 (In Persian).
- Neshat, N., (2022), Information entry in the *Encyclopedia of Library and Information Science*. (In Persian).
URL: <http://jpl.khu.ac.ir/article-1-3576-fa.html> (In Persian).
- Persian Manuscripts in Bengal (The Hub of Indo-Persian Cultural Heritage) (2010). *Journal of Subcontinent Researches*, 2(4), 25-40. Doi: 10.22111/jsr.2010.395 (In Persian).
- Putnam, L. & Dennis K. (2013). *The SAGE Handbook of Organizational Communication: Advances in Theory, Research, and Methods*. London: Sage Publication.
- Salehi, S. (2014). *Cultural Diplomacy and Cultural Counselor*, Tehran: Islamic Culture and Communication Organization. (In Persian).
- Seif, A. (2003). *Educational psychology*, Tehran: Payam-e Noor University. (In Persian).
- Shariatmadari. Ali (2014). *Principles and philosophy of education*, Tehran: Amirkabir. (In Persian).
- Solomon, D. & Theiss, J. (2012). *Interpersonal Communication: Putting Theory into Practice*. New York: Routledge.
- <https://www.britannica.com/topic/education/Education-in-classical-cultures>(access:21 December 2021).
- <https://www.britannica.com/topic/formal-organization> (access: 27 December 2021).
- <https://oxfordre.com/search?q=inter+group+communication+&searchBtn=Search&isQuickSearch=true> (access: 24 December 2021).

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آن‌هاست.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

از داوران محترم به خاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.